

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МОРСЬКЕ ПРАВО»

ACTIVITY APPROACH IN THE PROCESS OF TEACHING THE DISCIPLINE “MARITIME LAW”

У статті доведено доцільність та перспективність застосування діяльнісного підходу у організації ефективного процесу навчання дисципліни «Морське право». Встановлено, що розвиток здобувача освіти як активного суб'єкта освітнього процесу є ключовою метою закладу вищої освіти. Ця мета ґрунтується на ідеї того, що здобувачі освіти не лише отримують інформацію, але й активно залучаються до навчання, розвивають критичне мислення, творчість, навички співпраці та самостійного розв'язання проблем. Завданням закладів вищої освіти є створення освітнього середовища, де майбутні фахівці можуть розвивати свій потенціал, досліджувати нові ідеї, ставити запитання, спілкуватися та обмінюватися знаннями. Це сприяє формуванню у них не лише фахових компетенцій, а й розвитку як особистості: їхніх цінностей, вмінь адаптуватися до різних ситуацій та креативного мислення. Метою статті є обґрунтування доцільності використання діяльнісного підходу при вивченні дисципліни «Морське право» в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія».

У статті проаналізовано роль практичних занять у процесі формування у курсантів необхідних знань, умінь та навичок. На основі власного педагогічного досвіду автор пропонує конкретні методи та прийоми, які можна використовувати для активізації пізнавальної діяльності курсантів у процесі вивчення дисципліни «Морське право».

Зазначено, що морське право знаходиться в постійному динамічному розвитку, процеси глобалізації вводять нових учасників на міжнародну морську арену, але пріоритетним завданням морського права є охорона людського життя на морі та забезпечення безпеки судноплавства. Розвиток цієї сфери потребує компетентних фахівців, які розуміють складність морського права та його застосування у реальному житті, чим, відповідно, підтверджується актуальність теми дослідження.

Ключові слова: діяльнісний підхід, морське право, практичні заняття, курсанти, освітній процес, методи навчання.

The article proves the expediency and prospects of applying an activity-based approach in organising an effective teaching process in the discipline «Maritime Law». It is established that the development of a student as an active subject of the educational process is a key goal of a higher education institution. This goal is based on the idea that students not only receive information, but also actively engage in learning, develop critical thinking, creativity, cooperation and independent problem-solving skills. The task of higher education institutions is to create an educational environment where future professionals can develop their potential, explore new ideas, ask questions, communicate and share knowledge. This contributes to the formation of not only professional competences, but also to the development of their personalities: their values, ability to adapt to different situations and creative thinking. The purpose of the article is to substantiate the expediency of using the activity-based approach in the study of the discipline «Maritime Law» at the Danube Institute of the National University «Odesa Maritime Academy».

The article analyses the role of practical classes in the process of developing the necessary knowledge, skills and abilities in cadets. Based on the author's own pedagogical experience, the author proposes specific methods and techniques that can be used to enhance cognitive activity of cadets in the process of studying the discipline «Maritime Law».

It is noted that the law of the sea is in constant dynamic development, globalisation processes introduce new participants to the international maritime arena, but the priority task of the law of the sea is to protect human life at sea and ensure safety of navigation. The development of this area requires competent professionals who understand the complexity of the law of the sea and its application in real life, which, accordingly, confirms the relevance of the research topic.

Key words: activity-based approach, maritime law, practical training, cadets, educational process, teaching methods.

УДК 378.147.8:341.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/66.21>

Гайдаржи А.І.,

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри гуманітарних дисциплін, заступник директора з навчально-методичної роботи Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія»

Постановка питання в загальному вигляді.

Основна мета будь-якого закладу вищої освіти полягає не лише у передачі знань, а й у створенні умов для розвитку здобувачів освіти як особистостей, здатних до самостійного мислення, критичного аналізу та адаптації до постійних змін у суспільстві та на ринку праці. У сучасному світі морська торгівля та транспортування стають все більш важливими для світової економіки та економіки України. Морське право знаходиться в постійному динамічному розвитку, процеси глобалізації вводять нових учасників на міжнародну

морську арену, але пріоритетним завданням морського права є охорона людського життя на морі та забезпечення безпеки судноплавства. Розвиток цієї сфери потребує компетентних фахівців, які розуміють складність морського права та його застосування у реальному житті. Одним із ключових аспектів формування таких спеціалістів є застосування діяльнісного підходу в процесі викладання дисципліни «Морське право», адже діяльнісний підхід в освіті ґрунтується на активній участі майбутніх фахівців у власному навчанні та розвитку. У контексті вивчення «Морського

права» цей підхід надає можливість курсантам не лише отримувати теоретичні знання, але й застосовувати їх на практиці в різноманітних ситуаціях, що можуть виникнути у морській діяльності. Діяльнісний підхід є одним із основних підходів до навчання, який ґрунтується на тому, що знання засвоюються в процесі освітньої діяльності.

Діяльнісний підхід в навчанні може допомогти підвищити мотивацію здобувачів, що в умовах сьогодення є надзвичайно великою проблемою. Цей підхід акцентує на практичних завданнях, взаємодії та застосуванні знань у реальних ситуаціях та сприятиме формуванню компетентних фахівців, здатних ефективно вирішувати складні завдання, що стоять перед морською галуззю в сучасному світі.

Аналіз наукових досліджень. Серед науковців, які піднімали питання діяльнісного підходу у процесі навчання в ЗВО можна відмітити Л. Кушнір, Л. Занкова, І. Горячок, Н. Гузій, В. Давидова, І. Дичківську, А. Хуторського, Н. Боритко, В. Рибалко, О. Жорнову. В основному вони відзначали специфіку, зміст, форми, методи, засоби діяльнісного підходу. Як зазначала О. Пасічник «Однією з переваг впровадження діяльнісного підходу в навчально-виховний процес професійної підготовки майбутніх фахівців є зменшення психологічного напруження на студентів та створення невимушеної творчої атмосфери під час взаємодії, формування системи цінностей та соціальних установок у сфері міжособистісного та професійного спілкування. Це не лише стимулює ситуацію розвитку, свободу вибору, автономність та незалежність дій, а й одночасно формує відповідальність за прийнятті рішення, здатність до рефлексії».

Мета статті. Обґрунтування доцільності використання діяльнісного підходу при вивченні дисципліни «Морське право» в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія».

Основна частина дослідження. Болонський процес та план модернізації системи вищої освіти Євросоюзу дали той значний поштовх для відкритої освіти, яка покликана задовольнити потребу сучасного здобувача для створення персоналізованого та індивідуального підходу в процесі навчання та обрання дидактичних матеріалів [1]. Ключовим питанням при викладанні дисципліни «Морське право» є залучення курсантів до активного процесу пізнання. Це означає, що курсанти не повинні бути пасивними споживачами знань, а повинні активно брати участь у освітньому процесі; повинні самі шукати інформацію, вирішувати проблеми, приймати рішення. У процесі цього вони розвивають свої знання, вміння та навички, а також необхідні для майбутньої професійної діяльності якості, такі як самостійність,

відповідальність, критичне мислення, здатність до творчості.

Діяльнісний підхід – це навчання через дію, а дія, як складник діяльності, складається з таких частин, як зазначає І. Олейник [2]:

- мотиваційної – усвідомлення мети і способів її досягнення, появи прагнення до досягнення мети, зацікавленості в процесі та результатах;

- вибору типу поведінки. Дії викладача: провокує здобувача ставить запитання; моделює ситуацію активізації знань; формує мотивацію навчання. Дії здобувача: відповідає на провокацію; згадує все, що йому відомо з теми; формулює перші гіпотези; визначає свої мотиви;

- інформаційної – системи умов, які необхідні для здійснення діяльності, що включає інформацію про сукупність цілей, засобів і способів здійснення діяльності. Дії викладача: пропонує опорний конспект із теми; організовує процеси читання, обговорення, дискусії; організовує групу роботу; підтримує мотивацію до навчання. Дії здобувача: складає конспект; включається в процес вивчення інформації, аналізу, обговорення; бере участь у груповій роботі; слухає, ставить запитання, виділяє головне;

- виконавчої – системи послідовно виконуваних дій у різних формах, спрямованих на досягнення мети;

- контрольної – пов'язаної з контролем за результатами діяльності й зіставленням отриманих результатів із заданими еталонами, коригуванням виконавчої та орієнтовної частини. Дії викладача: організовує підбиття підсумків; пропонує нові завдання на майбутнє; оцінює діяльність здобувачів. Дії здобувача: підсумовує вивчений матеріал; ставить запитання, які потребують вивчення в майбутньому; оцінює свою діяльність. У сучасній професійній підготовці відбувається трансформація традиційного сенсу змісту освіти на «діяльнісний зміст освіти», так як навчальний матеріал стає не тільки предметом засвоєння, а й зовнішньою складовою освіти – середовищем для самостійної діяльності здобувачів освіти [3].

Як зазначають науковці Л. Кушнір, Л. Кібенко «Діяльнісний підхід навчання здійснюється як система переходів від навчальної діяльності академічного типу (лекція, аудиторне заняття, чи семінар за допомогою Zoom, Google Meet) через форми квазіпрофесійної діяльності до навчально-професійної (тренінг, курсова робота, проектні завдання), а потім – до реальної професійної діяльності [1]. Діяльнісний підхід орієнтується на організацію освітнього процесу, що забезпечує усвідомлення студентами не лише в засвоєнні певних знань та формуванні відповідних компетентностей, а й у формуванні власної особистості та професійних навичок незалежно від форм організації навчання. Проведення навчання

в контексті діяльності може зробити процес більш привабливим і внутрішньо мотивуючим для здобувача освіти» [3]. Основним елементом навчання стає виконання завдань (розв'язання проблем, задач) тобто, освоєння діяльності, особливо нових для людини її видів: дослідницької, пошуково-конструкторської, творчої та ін. У цьому випадку фактичні знання є наслідком роботи над завданнями, організованими в доцільну і ефективну систему. Паралельно з освоєнням діяльності курсант формує власну систему цінностей, підтримувану соціумом. Необхідні умови для цього – позитивний емоційний фон та стосунки в освітньому середовищі, які будуються на основі довіри, співпраці, рівного партнерства, командності. Функції викладача за діяльнісним підходом насамперед пов'язані з організацією та управлінням [5].

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що сутність діяльнісного підходу полягає у розвитку кожним здобувачем освіти власної моделі поведінки. Діяльність є основним способом пізнання і розвитку особистості, а у процесі діяльності людина засвоює знання, формує вміння і навички, розвиває свої здібності і якості. Відповідно до діяльнісного підходу, здобувач освіти повинен бути не просто пасивним споживачем знань, а активним учасником освітнього процесу. Він повинен сам шукати інформацію, вирішувати проблеми, приймати рішення; у процесі цього він розвиває свою самостійність, відповідальність, критичне мислення, здатність до творчості та навчання. Власна модель поведінки здобувача освіти формується в результаті його взаємодії з навколишнім світом. У процесі діяльності він взаємодіє з іншими людьми, з природою, з технікою. У цій взаємодії він засвоює соціальні норми і цінності, вчиться спілкуватися і співпрацювати з іншими людьми.

Пріоритетними освітніми завданнями дисципліни «Морське право» є набуття вмінь вміти проводити поглиблений аналіз, зокрема порівняльно-правовий, універсальних та регіональних норм морського права, навчально-методичної та наукової літератури з морського права; визначати особливості та спільні закономірності розвитку загального і регіонального морського права; формулювати ключові поняття та тлумачити зміст ключових норм; володіння базовим понятійним апаратом морського права; вміннями відмежовувати норми міжнародного морського права від норм національного морського права; навичками інтерпретації змісту правових норм; знаннями про механізми розв'язання спірних питань у сфері морського права.

Цими завданнями зумовлена специфіка викладання дисципліни в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська

академія»: він повинен бути одночасно глибоким, змістовним і оптимально простим.

Власний педагогічний авторський досвід свідчить, що якість освітнього процесу при викладанні дисципліни «Морське право» залежить від наступних факторів:

- Кваліфікації викладача, адже викладач повинен мати глибокі знання з теорії і практики морського права, а також вміти доступно і цікаво викладати матеріал.

- Методика викладання, впровадження різноманітних методів викладання, для підвищення зацікавленості та мотивації курсантів.

- Реалізація у навчанні принципу історизму та міждисциплінарних зв'язків.

- Системний і безперервний моніторинг результатів аудиторної і позааудиторної роботи курсантів.

У процесі викладання дисципліни «Морське право» в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія» викладачами було запроваджено:

- Розв'язання практичних завдань, так наприклад, під час опрацювання теми «Загальна та окрема аварії. Види загальної аварії. Зіткнення суден», були розглянуті практичні реальні ситуації, та обговорювався вихід з них.

- Групова робота. Робота в групах сприяє взаємодії та вирішенню проблем, що може зробити навчання більш цікавим.

- Запровадження системного й безперервного моніторингу рівня навчальних досягнень студентів на основі модульно-рейтингової організації освітнього процесу.

- Застосування знань. Заохочення курсантів застосовувати здобуті знання для розв'язання реальних проблем або проєктів.

- Фідбек та похвала, що сприяло заохоченню курсантів досягати успіхів та мати вищу мотивацію.

- Введення до змісту дисципліни інформації стосовно рівня сучасних науково-технічних досягнень в галузі морського права.

- Використання інформаційно-комунікаційних технологій: цифрові інструменти робили процес навчання цікавішим та доступнішим.

Важливо зазначити, що практичні заняття є важливою складовою освітнього процесу при викладанні дисципліни «Морське право», адже вони дозволяють майбутнім фахівцям закріпити теоретичні знання, розвинути вміння і навички застосування цих знань в практичній діяльності, розвинути критичне мислення. Практичні заняття з використанням діяльнісного підходу мають свої особливості, спрямовані на практичне застосування та усвідомлення теоретичних знань стосовно морського законодавства та практики. Такий підхід дозволяє краще усвідомити та застосувати теоретичні знання у реальних ситуаціях, що

4. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Перелік інструментів, обладнання та програмного забезпечення, використання яких передбачає виконання практичних занять (за потребою)
1	Тема 1. Введення в морське право. Поняття, предмет і система морського права. Основні принципи морського права. Співвідношення міжнародного публічного морського права і міжнародного приватного морського права.	Навчально-методичні видання, презентації, ілюстративні матеріали; Конвенція ООН з морського права; Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден; Кодекс торговельного мореплавства України.
2	Тема 2. Джерела морського права. Методи регулювання відносин у міжнародному публічному морському праві. Суб'єкти міжнародного публічного і приватного морського права. Міжнародні міжурядові організації в сфері судноплавства.	Навчально-методичні видання, презентації, ілюстративні матеріали; Конвенція ООН з морського права; Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден; Кодекс торговельного мореплавства України.

Рис. 1. Елемент syllabusу навчальної дисципліни «Морське право» з приведенням практичних завдань

може підготувати курсантів до ефективної роботи у сфері морського права.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання діяльнісного підходу на практичних заняттях дозволяє зробити навчання більш ефективним і цікавим для курсантів. Це допомагає їм засвоїти необхідні знання і навички, а також розвинути необхідні для майбутньої професійної діяльності якості.

Висновки. У процесі дослідження встановлено, що викладання дисципліни «Морське право» за діяльнісним підходом повинно включати такі ключові моменти, як активна роль курсантів в процесі навчання, що надасть їм можливість активно залучатися до власного навчання, розвивати практичні навички та навчатися у реальних морських сценаріях; перевага практичності над теоретичністю, наприклад застосування різноманітних методів, таких як симуляції та проекти; розвиток критичного мислення, що дозволить здобувачам освіти аналізувати складні ситуації та приймати обґрунтовані рішення.

Встановлено, що діяльнісний підхід не лише сприяє розумінню теоретичних аспектів дисципліни «Морське право», але й формує компетентних фахівців, готових до ефективної діяльності

у сфері морської торгівлі та транспортування в сучасному світі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кушнір Л., Кібенко Л., Горячок І. Діяльнісний підхід при організації змішаного навчання здобувачів освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Випуск 91. Doi: 10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.29
2. Олейник І. Ключові компетентності учнів початкової школи. *Науково-методичні записки ПОІППО*. 2016. Вип. 8.
3. Сарматова О. Актуальність реалізації діяльнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх учителів суспільствознавчих предметів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. 61(3). doi: 10.24919/2308-4863/61-3-31
4. Паркер Р., Томсон Б.С. Діяльнісний підхід у школі. 2019. URL: https://drive.google.com/file/d/1ZcgBNOcKxImj0qdLzwl0S_QlI9bYrOe/view?usp=sharing (дата звернення 19.12.2023)
5. Пометун О. І. *Діяльнісний підхід*. Енциклопедія освіти. 2021. С. 250–251.
6. Мирончук, Н. М. *Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів до реалізації функцій учителя-вихователя*. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка 2014. (76). С. 85–88.